Talentia
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Eduskunta — Sosiaali- ja terveysvaliokunta | Asia: VNS 3/2026, julkisen talouden suunnitelma 2027—2030

LAUSUNTO

13.5.2026

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta 2027—2030. Lausumme erityisesti hyvinvointialueiden rahoituksesta ja sosiaalihuoltolailla säädettävistä sosiaalihuollon säästöistä, ja tiivistetysti myös valiokunnan muista pyydetyistä teemoista.

1. Hyvinvointialueiden rahoitus, palvelujen saatavuus ja kustannusvaikuttavuus

Valtion yleiskatteinen rahoitus hyvinvointialueille on kehyskaudella vuosittain n. 7,5 mrd. euroa vuoden 2027 hinnoin arvioituna. Rahoituksen taso nousee v. 2027 n. 0,1 mrd. euroa edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna. Nousua selittää erityisesti hyvinvointialueiden rahoituksen indeksitarkistus vuodelle 2027 ja suurin alentava vaikutus on jälkikäteistarkistuksen tarkentumisella.

Hyvinvointialueiden rahoitusasema pysyy likimain tasapainossa vuosina 2026—2027, mutta heikkeneminen alkaa jo vuodesta 2027 alkaen menojen kasvun vuoksi. Samaan aikaan hyvinvointialueiden tulojen kehitystä hidastaa rahoituslain uudistus sekä se, että valtion jälkikäteistarkistus perustuu ennusteessa kehyksiin varattuun summaan, joka jää painelaskelman mukaista tasoa matalammalle vuosina 2028—2030.

Hyvinvointialueiden rahoituksen indeksitarkistus vuodelle 2027 on 2,63 %, ja se kasvattaa rahoituksen määrää vuosina 2027—2030 suhteessa kevään 2025 kehyspäätökseen n. 697 milj. euroa. Indeksitarkistukseen sisältyy jälkikäteistarkistukseen perustuvana osuutena 10,1 milj. euroa. Vuoden 2027 rahoitukseen sisältyvä vuoden 2025 ennakoitua parempiin tilinpäätöstietoihin perustuva rahoituksen jälkikäteistarkistus on yhteensä n. 891 milj. euroa, mikä on n. 382 milj. euroa vähemmän kuin v. 2026. Edelliseen julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna tämä vähentää yleiskatteista rahoitusta n. 426 milj. euroa v. 2027. Rahoitukseen vaikuttavat hallitusohjelmassa sekä julkisen talouden suunnitelmassa sovitut sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävälainsäädännön muutokset.

Vaikka rahoitus nimellisesti kasvaa, alueiden todelliset menot kasvavat vielä enemmän, jolloin sosiaalihuoltoon kohdistuu jatkuva säästöpaine.

Hyvinvointialueiden rahoitusmalli on osoittautunut tarpeettoman monimutkaiseksi. Diagnoositiedot ovat alueittain puutteellisia ja vaihtelevia, mikä tuottaa rahoituksen jakoon merkittäviä vääristymiä. Malli ei kannusta alueita kustannusvaikuttavien palvelujen tuottamiseen, vaan painottaa sairastavuusperusteista jakoa myös sosiaalihuollossa, jossa se ei kuvaa palvelutarvetta luotettavasti.

THL:llä on käytettävissä sosiaalihuollon palvelutarvetta, sosioekonomisia tekijöitä ja hyvinvointi- ja terveyseroja tarkemmin kuvaavia indikaattoreita. Talentia esittää, että rahoituslain jatkovalmistelussa nostetaan sosiaalihuollon erityisindikaattoreiden painoa ja THL:lle resursoidaan indikaattorityön jatkokehittäminen. Samaan aikaan on

välttämätöntä luoda sosiaalihuollolle T&K-rakenne, joka tukisi palveluiden vaikuttavuustiedon karttumista, ja voisi johtaa sosiaalihuollossa käytössä olevia palveluita ja menetelmiä koskevaan suositustoimintaan.

Kustannusvaikuttavuuden näkökulmasta on olennaista, että ehkäisevä ja varhainen tuki sosiaalihuollossa vähentää kalliimpien korjaavien palveluiden tarvetta. Nykyinen rahoitusmekanismi ei tunnista tätä, ja säästöpaineet ohjaavat alueita leikkaamaan juuri ehkäisevistä palveluista. Valiokunnan tulee edellyttää valtiovarainministeriötä ja sosiaali- ja terveysministeriötä esittämään tähän korjaavia toimenpiteitä rahoituslain seuraavissa vaiheissa.

Hyvinvointialueiden tilannetta voitaisiin parantaa myös perumalla 65 vuotta täyttäneiden valinnanvapauskokeilun laajentaminen ja jatkaminen vuoden 2028 loppuun nykytasoisen rahoituksen rajoissa.

Talentia pitää välttämättömänä, että hyvinvointialueiden rahoitusta arvioidaan suhteessa lakisääteisten palvelujen tosiasialliseen järjestämismahdollisuuteen. Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että rahoitus on ollut vuonna 2025 koko maan tasolla riittävää. Tämä arvio ei kuitenkaan kuvaa riittävästi alueiden eriytynyttä tilannetta eikä palvelujen saatavuudessa jo nyt näkyviä ongelmia. Rahoitusaseman heikentyminen vuodesta 2027 alkaen merkitsee käytännössä jatkuvaa sopeutuspainetta hyvinvointialueille.

Talentia korostaa, että sosiaalihuollossa sopeuttaminen näkyy nopeasti palvelujen saatavuudessa, henkilöstön kuormituksessa ja asiakkaiden oikeuksien toteutumisessa. Sosiaalihuollon palvelut ovat usein viimesijaisia ja kohdistuvat ihmisiin, joiden elämäntilanteet ovat jo valmiiksi vaikeita. Jos palveluihin pääsyä kiristetään, ongelmat eivät poistu vaan kasautuvat ja siirtyvät raskaampiin palveluihin, kuten lastensuojeluun, kriisipalveluihin, toimeentulotukeen ja terveydenhuoltoon.

Talentia pitää huolestuttavana, että hyvinvointialueiden rahoituslakiin ehdotettavat muutokset hidastavat rahoituksen kasvua kehyskaudella. Muutosten yhteisvaikutukseksi arvioidaan noin 63 miljoonaa euroa vuonna 2027, 220 miljoonaa euroa vuonna 2028, 369 miljoonaa euroa vuonna 2029 ja 425 miljoonaa euroa vuonna 2030. Tämä tarkoittaa, että rahoitusuraa kiristetään samaan aikaan, kun palvelutarve kasvaa.

Erityisen ongelmallista on, että palvelutarpeen kasvun huomiointia rahoituksessa heikennetään. Sosiaalihuollon näkökulmasta tämä on kestämätöntä. Palvelutarvetta lisäävät muun muassa väestön ikääntyminen, lapsiperheiden tuen tarpeet, mielenterveys- ja päihdeongelmat, köyhyys, pitkäaikaistyöttömyys ja vammaisten henkilöiden palvelutarpeet. Rahoitusmallin tulee tunnistaa nämä tekijät nykyistä paremmin.

Talentia pitää myönteisenä, että osa aiemmin suunnitelluista säästöistä perutaan. Esimerkiksi sosiaalityöntekijän työn velvoitteiden keventämiseen liittyvän säästön peruminen on perusteltua. Sosiaalityön velvoitteita ei pidä keventää säästötavoitteiden vuoksi tavalla, joka heikentää asiakkaan oikeusturvaa, palvelutarpeen arviointia tai suunnitelmallista asiakastyötä.

Samalla on kuitenkin huomattava, että sosiaalihuollon palvelu-uudistukseen sisältyy merkittäviä riskejä. Uudistuksen yhteydessä tavoiteltavat säästöt voivat johtaa palveluvalikoiman kaventumiseen, palveluihin pääsyn kynnyksen nousuun ja hyvinvointialueiden välisten erojen kasvuun. Talentia pitää tärkeänä, että sosiaalihuoltolain muutoksia ei toteuteta ehdotetussa muodossa. (Perustelut kohdassa 2.)

Julkisen talouden suunnitelmassa todetaan, että monilla alueilla tiukkeneva rahoitusura pakottaa sopeuttamaan taloutta ja toimintaa edelleen. Talentia muistuttaa, että sosiaalihuollossa jatkuva sopeuttaminen ei ole neutraali hallinnollinen toimi. Se voi tarkoittaa esimerkiksi ehkäisevien palvelujen vähentämistä, asiakastyön suunnitelmallisuuden heikkenemistä ja palvelupäätösten tiukentumista.

Talentia katsoo, että hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyyttä ei tule arvioida vain koko maan yhteenlasketun tuloksen perusteella. Arvioinnissa on otettava huomioon alueelliset erot, palvelujen tosiasiallinen saatavuus, henkilöstön osaaminen ja riittävyys ja asiakkaiden oikeuksien toteutuminen. Se, että järjestelmä näyttää taloudellisesti tasapainoiselta, ei vielä tarkoita, että ihmiset saavat tarvitsemansa palvelut oikea-aikaisesti.

Talentia esittää, että sosiaali- ja terveysvaliokunta kiinnittää erityistä huomiota seuraaviin seikkoihin:

1. Sotenettomenoista 40 % vastaa sosiaalihuollon palvelut. Hyvinvointialueiden rahoitusmallia on uudistettava niin, että se tunnistaa nykyistä paremmin sosiaalihuollon palvelutarpeen.
2. Sosiaalihuollon palveluiden vaikuttavuuden tietopohjaa on vahvistettava luomalla sosiaalihuollon T&K-rakenne ja kehitettävä seurantaan indikaattoreita.
3. Rahoituslain säästömuutosten vaikutukset sosiaalihuollon palvelujen saatavuuteen on arvioitava ennen niiden toimeenpanoa.
4. Sosiaalihuoltolain uudistusta ei tule toteuttaa tavalla, joka kaventaa palveluvalikoimaa tai nostaa asiakkaiden palveluihin pääsyn kynnystä. Tästä seuraa ainoastaan korjaavien palveluiden nousevia kustannuksia.
5. Sosiaalihuollon ennaltaehkäisevien ja varhaisen tuen palvelujen rahoitus on rahoituslailla turvattava.
6. Rahoituksen riittävyyden arvioinnissa on huomioitava myös henkilöstön osaaminen ja saatavuus, työkuormitus ja palvelujen laatu, ei vain alueiden tilinpäätöstiedot.

Talentian näkemyksen mukaan julkisen talouden kestävyyttä ei vahvisteta siirtämällä kustannuksia tulevaisuuteen. Sosiaalihuollon oikea-aikaiset ja osaavat palvelut ehkäisevät raskaampien palvelujen tarvetta ja ovat siksi myös julkisen talouden näkökulmasta välttämätön investointi.

2. Sosiaalihuoltolailla säädettävät sosiaalihuollon säästöt

Hallituksen esitys sosiaalihuoltolain muutoksista on STM:n lausuntokierroksella (lausuntoaika päättyy 29.5.2026), ja siihen kytketyt säästöt on kirjattu myös julkisen talouden suunnitelmaan: 50 milj. € v. 2027 ja 100 milj. € v. 2028 alkaen. Pääerät vuositasolla 2028: dokumentaation keventäminen 32 milj. €, asiakasmaksujen korotukset 15 milj. €, sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen 32 milj. €. Talentia vastustaa sosiaalihuoltolain uudistuksella säädettäviä säästöjä kokonaisuudessaan, sillä niiden toteuttaminen heikentää sosiaalihuollon laatua ja asiakkaiden yhdenvertaisuutta.

Hallituksen esityksessä sosiaalihuoltolain uudistamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi ei voi nähdä olevan kyse laadullisesta kehittämisestä, vaan lakiehdotusten kokonaisuus on lyhytaikaisten ja lyhytnäköisten säästöjen aikaansaamisesta valtiontalouteen. Hallituksen esitys väljentää ohjausta lain toimeenpanossa monella merkittävällä tavalla. Samalla lainsäädännön heikentämisen avulla vähennetään hyvinvointialueille osoitettavaa rahoitusta oletuksella, että henkilöstökuluissa karsitaan satojen sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien työpanos.

Toisin kuin hallituksen esityksessä annetaan ymmärtää, nykylainsäädäntö ei estä lain soveltamista operatiivisen johtamisen keinoin vahvempaan oikea-aikaiseen tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen. Lakiehdotukset yleisesti asiakkuuteen, asiakasprosesseihin, omatyöntekijyyteen, erityisen tuen tarpeessa olevaan asiakkuuteen tekisivät pääsääntöisesti sosiaalihuollon asiakasprosesseista epäselvempiä. Tämä koskee erityisesti seitsemän arkipäivän sisällä tapahtuvan keskustelun jälkeisiä vaiheita eli se koskisi suurinta osaa sosiaalihuollon asiakkaita.

Lisäksi hallituksen esitys on ristiriidassa sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistuksen tavoitteiden kanssa, sillä se lisää merkittävästi eroja ihmisten ja alueiden välillä sosiaalisiin oikeuksiin pääsemisessä ja sosiaalihuollon toteutustavoissa. Tulkinnanvaraisen lain soveltamisen epäselvyydestä johtuvat ongelmat käytännön työssä kuormittaisivat kohtuuttomasti sosiaalihuollon henkilöstöä.

Esimerkiksi uuteen lapsiperhepalveluun yhdistettäisiin perhetyö, kasvatus- ja perheneuvonta, tehostettu perhetyö sekä kotiin vietävä perhekuntoutus. Kyse ei ole pienestä säädöstä lainsäädäntöön, vaan uudistus merkitsee vuosia kestävää hyvinvointialueiden kehittämistyöstä kokonaan uuden lapsiperhepalvelun rakentamiseksi. Palvelun sisältö tulisi väistämättä vaihtelemaan hyvinvointialueittain, mikä heikentää asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja tekee

ammattilaisten käytössä olevasta palveluvalikoimasta epäselvän tilanteissa, joissa pitäisi ehkäistä raskaampien palveluiden ja huostaanottojen tarvetta.

Oikeana Talentia pitää asiakasmäärärajoitusten ulottamista lastensuojelun (30 asiakasta / työntekijä) lisäksi sosiaalihuoltolain erityistä tukea tarvitseviin asiakkaisiin (47 asiakasta / työntekijä). Ennaltaehkäisevien palveluiden vahvistamiseksi Talentia esittää asiakasmitoituksen ulottamista kaikkeen perhesosiaalityöhön.

Vähintään seuraavat seikat tulee saada sosiaalihuoltolakia koskevassa valiokunnan käsittelyssä korjattua:

- Asiakasprosessin sääntely vain prosessin alkupäässä (tuentarpeen arviointi, 7 päivän määräaika) ja velvoitteiden keventäminen myöhemmissä vaiheissa — erityisesti omatyöntekijän, palvelutarpeen ja asiakassuunnitelman seurannan osalta — heikentää suunnitelmallista työtä ja siirtää kustannuksia korjaaviin ja akuutteihin palveluihin.
- Ehdotettu 9 600 lapsen siirto lastensuojelulain asiakkuudesta sosiaalihuoltolain perusteella myönnettävien palveluiden piiriin tarkoittaa, että jatkossa nämä lapset ovat yleisluonteisemmin säädeltyjen palveluiden piirissä. Nämä palvelut ovat alttiimpia määrärahojen vaikutuksille kuin lastensuojelulakiin perustuvat palvelut, mikä voi käytännössä heikentää näiden lasten oikeutta saada oikea-aikaista tukea verrattuna lastensuojelulakiin. Ennaltaehkäisevien palveluiden vahvistamiseksi esitämme asiakasmitoituksen ulottamista kaikkeen perhesosiaalityöhön. Tällä hetkellä yhdellä sosiaalityöntekijällä voi olla jopa 120 asiakasperhettä.
- Sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen tuottaa nimellisen 32 milj. €:n säästön, mutta heikentää työllistymisedellytyksiä ja syrjäytymisen ehkäisyä haavoittuvimmilta ryhmiltä. Vaikutusarvioissa ei tunnisteta siirtyviä kustannuksia työttömyysturvaan, toimeentulotukeen ja terveydenhuollon päivystykseen. Esitämme kuntouttavan työtoiminnan säilyttämistä ja sosiaalisen kuntoutuksen rakenteellista uudistamista sen lopettamisen sijaan.
- Dokumentaatiovelvoitteiden keventäminen on työn sujuvoittamisen kannalta osin kannatettavaa, mutta esitetyssä muodossa heikentää asiakkaan oikeusturvaa, valvontaa ja tiedon siirtymistä. Esitämme lain vähimmäisvaatimusten alentamisen sijaan valtakunnallisten yhtenäisten kirjaamiskäytäntöjen kehittämistä (Kanta-uudistus).
- Asiakasmaksujen korotus kohdistuu määritelmällisesti pienituloisiin sosiaalipalvelujen käyttäjiin ja heikentää palvelujen saavutettavuutta. Talentia ei kannata sosiaalipalvelujen asiakasmaksujen korottamista säästötoimenpiteenä.

Sosiaalihuollon 100 miljoonan euron säästöt johtavat väistämättä kasvaviin korjaavien palvelujen kustannuksiin.

Sote-alan ammattihenkilölakien aikalisä oli oikea ratkaisu, vastaavaa harkintaa tulisi soveltaa myös sosiaalihuoltolakia koskevaan esityksen osalta. Sosiaalihuoltolain uudistus ei ole sille asetettujen tavoitteiden kannalta tarpeellinen, sillä tavoitteet ovat saavutettavissa hyvinvointialueiden sosiaalihuollon toimeenpanon ja tietojärjestelmien kehittämisellä. Esimerkiksi tekoälyn mukanaan tuomat hyödyt kirjaamisessa etenevät tällä hetkellä harppauksin, eikä nykylainsäädäntö estä esimerkiksi ammattilaisten työnjaon kehittämistä.

3. Sosiaaliturva ja köyhyys

Aiempien sosiaaliturvaleikkausten (työttömyysturvan porrastus, asumistuen heikennykset, toimeentulotuessa huomioitavien asumismenojen saantiehtojen kiristäminen, indeksijäädytykset, jne.) vaikutukset kohdistuvat samoihin asiakkaisiin, joita sosiaalihuollon säästöt koskettavat. Vaikutusarvioissa ei ole tunnistettu leikkausten kasaantuvaa vaikutusta lapsiperheköyhyyteen ja monimutkaistuviin sosiaalityön asiakastilanteisiin. Vaikutukset näkyvät kasvavina sosiaalipalvelujen, lastensuojelun ja toimeentulotuen tarpeena.

4. Asiakasmaksut

Suunnitelma sisältää sote-asiakasmaksujen korotuksia, jotka kohdistuvat epäsuhtaisesti pienituloisiin. Periaatteena: asiakasmaksuja ei tule käyttää valtiontalouden tasapainotuksen välineenä, kun ne kohdistuvat välttämättömien palvelujen käyttöön. Maksukattojen tarkastelu ja maksuvapautuskäytäntöjen yhtenäistäminen on käynnistettävä ennen korotuksia.

5. STEA-avustukset

STEA-avustuksilla rahoitetaan järjestötyötä, joka täydentää julkisia sosiaalipalveluja erityisesti ehkäisevän työn, vertaistuen ja matalan kynnyksen palvelujen alueilla, juuri niitä toimintoja, joita myös sosiaalihuollon säästöt supistavat. STEA-avustusten taso on turvattava vähintään vuoden 2026 nimellistasolla koko kehyskauden ajan ja siirryttävä monivuotisiin rahoituspäätöksiin ennakoitavuuden parantamiseksi.

Yhteenveto ja keskeiset esitykset

- Hyvinvointialueiden rahoitusmallia tulee uudistaa niin, että se tunnistaa nykyistä paremmin sosiaalihuollon palvelutarpeen, sosioekonomiset tekijät sekä hyvinvointi- ja terveyserot.
- Sosiaalihuollon vaikuttavuuden arviointia tulee vahvistaa rakentamalla sosiaalihuollolle oma T&K-rakenne sekä kehittämällä THL:n indikaattoreita ja tietopohjaa.
- Rahoituslain säästömuutosten vaikutukset sosiaalihuollon palvelujen saatavuuteen, laatuun ja yhdenvertaisuuteen tulee arvioida ennen niiden toimeenpanoa.
- Sosiaalihuoltolain uudistusta ei tule toteuttaa tavalla, joka kaventaa palveluvalikoimaa, heikentää asiakkaiden oikeusturvaa tai nostaa palveluihin pääsyn kynnystä.
- Sosiaalihuollon ennaltaehkäisevien ja varhaisen tuen palvelujen rahoitus tulee turvata, koska ne ehkäisevät raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarvetta.
- Asiakasmitoitus tulee ulottaa kaikkeen perhesosiaalityöhön sekä sosiaalihuoltolain erityistä tukea tarvitseviin asiakkaisiin.
- Sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen sijaan palveluja tulee kehittää ja uudistaa rakenteellisesti.
- Sosiaalipalvelujen asiakasmaksuja ei tule korottaa säästötoimenpiteenä, vaan maksukattoja ja maksuvapautuskäytäntöjä tulee uudistaa palvelujen saavutettavuuden turvaamiseksi.
- STEA-avustusten taso tulee turvata vähintään vuoden 2026 tasolla ja siirtyä monivuotisiin rahoituspäätöksiin järjestötoiminnan ennakoitavuuden vahvistamiseksi.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry

Jenni Karsio
puheenjohtaja